

Олег В. Федірець<sup>1</sup>, Ліна П. Шендерівська<sup>2</sup>, Олена М. Селезень<sup>3</sup>

## ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ РИНКОВОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

*Економічний розвиток інноваційно орієнтованих підприємств агропродовольчих соціально-економічної систем в умовах ринкового ціноутворення характеризують такі тенденції: відбувається зростання в цілому обсягів виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, зокрема м'яса свиней, свійської птиці та консервів з них, овочів, олій соняшникової, молока рідкого, круп, мінеральної води негазованої, сигарет; зростання з розрахунку на одну особу. В Україні зросло виробництва таких харчових продуктів і напоїв: м'яса свиней та свійської птиці, овочів консервованих, олій соняшникової, молока рідкого, масла вершкового, води мінеральної негазованої.*

*В той же час відбулося скорочення обсягів виробництва ковбасних виробів, окремих продуктів з фруктів, маргарину, сиру, окремих молокопродуктів, борошна, хліба, борошняних виробів, шоколаду, кондитерських виробів, а також напоїв. Спостерігається скорочення з розрахунку на одну особу в Україні виробництва таких харчових продуктів і напоїв, як вироби ковбасні, соки, деякі інші вироби з фруктів, маргарин, сир, окремі молокопродукти, хліб та хлібопродукти, шоколад, вироби кондитерські цукрові, вода мінеральна газувана, напої безалкогольні; зростання оптового товарообороту продовольчих товарів та частки продажу вітчизняних продовольчих товарів при одночасному скороченні питомої ваги продовольства у структурі оптового товарообороту. Відбулося зменшення обсягів роздрібного продажу окремих продовольчих товарних груп, зокрема, таких як: м'ясо та м'ясопродукти, масло вершкове, олій рослинні, сир, яйця, вироби кондитерські, чай, борошно, вироби хлібобулочні та макаронні, картопля, овочі, плоди, ягоди, виноград; позитивна динаміка роздрібного товарообороту продовольчих товарів, що очевидно пов'язано з динамікою платоспроможного попиту населення. Також ми спостерігаємо зростання питомої частки продуктів рослинного та тваринного походження, живих тварин, жирів та олій у структурі експорту держави при одночасному зниженні частки готових харчових продуктів. В цілому обсяги експорту продовольства зросли; зросла питома вага готових харчових продуктів, продуктів рослинного походження, жирів та олій у структурі загальнодержавного імпорту при одночасному зменшенні частки живих тварин та продуктів тваринного походження.*

*Ключові слова:* фінансовий аналіз, інноваційно орієнтовані підприємства, агропродовольча сфера, соціально-економічні системи, ринкове ціноутворення.

*Рис. 1. Табл. 6. Літ. 11.*

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-276-23-33

Oleg Fedirets, Lina Shenderivska, Olena Selezen

## FINANCIAL ANALYSIS OF INNOVATIVELY ORIENTED ENTERPRISES OF AGRO-FOOD SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS IN THE CONDITIONS OF MARKET PRICING

*The following trends characterize the economic development of innovatively oriented enterprises of agri-food socio-economic systems in the conditions of market pricing: there is an increase in the overall production of food products, beverages and tobacco products, in particular pork,*

<sup>1</sup> Poltava State Agrarian University. Ukraine.

<sup>2</sup> National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute". Ukraine.

<sup>3</sup> Sumy National Agrarian University. Ukraine.

*poultry and canned goods from them, vegetables, sunflower oil, liquid milk, cereals, non-carbonated mineral water, cigarettes; growth per person. In Ukraine, the production of the following food products and beverages increased: pork and poultry meat, canned vegetables, sunflower oil, liquid milk, butter, and non-carbonated mineral water. At the same time, there was a reduction in the production of sausage products, certain fruit products, margarine, cheese, certain dairy products, flour, bread, flour products, chocolate, confectionery, and beverages. There is a decrease per capita in the production of such food products and beverages in Ukraine as sausages, juices, some other fruit products, margarine, cheese, certain dairy products, bread and bakery products, chocolate, sugar confectionery, carbonated mineral water, beverages non-alcoholic; growth of wholesale turnover of food products and the share of sales of domestic food products with a simultaneous reduction in the specific weight of food in the structure of wholesale turnover. There was a decrease in the volume of retail sales of certain food product groups, in particular, such as: meat and meat products, butter, vegetable oils, cheese, eggs, confectionery, tea, flour, bakery and pasta products, potatoes, vegetables, fruits, berries, grapes; positive dynamics of retail turnover of food products, which is obviously related to the dynamics of solvent demand of the population. We also observe an increase in the specific share of products of vegetable and animal origin, live animals, fats and oil in the structure of the state's exports, while the share of ready-made food products decreases. In general, the volume of food exports increased; the specific weight of ready-made food products, products of plant origin, fats and oils in the structure of national imports increased, while the share of live animals and products of animal origin decreased at the same time.*

**Keywords:** financial analysis, innovation-oriented enterprises, agro-food sector, socio-economic systems, market pricing.

**Peer-reviewed, approved and placed:** 02.06.2024.

**Постановка проблеми.** Сільськогосподарська продукція є товаром першої необхідності, ця її специфічна особливість, а відповідно і всього аграрного виробництва має ключове значення для соціально-економічного розвитку. Це зумовлюється тим, що рівень розвитку агропродовольчої сфери прямо впливає на здатність забезпечувати населення необхідними обсягами продуктів харчування та в достатньому асортименті, забезпечувати формування платоспроможного попиту мешканців, та задовольняти обґрунтовані норми споживання. Дані характеристики визначають рівень життя населення, що є визначальним елементом у формуванні соціального потенціалу країни, регіону, і знаходить своє відображення у вигляді сукупності життєвих благ, якими забезпечені місцеві жителі, є який є відображенням рівня соціальної стабільності регіону. В умовах сучасних викликів актуальність такого аналізу значно зростає.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Зміни у динаміці рівня життя населення країни в цілому, та окремих регіонів, мають вирішальне значення при формуванні механізму та стратегії соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери та економіки в цілому. Здійснюючи оцінку рівня життя населення найбільшого поширення набули методики, які передбачають розрахунок певних груп показників, основними з яких виступають рівень споживання базових продуктів харчування та показники грошових доходів населення. При цьому потрібно розрахувати кореляцію рівня розвитку агропродовольчої сфери до рівня життя населення на основі дослідження динаміки споживання основних продуктів, чи на основі рівня накопичення доходів населення в певному регіоні. Це пов'язано з тим, що на формування

динаміка рівня життя населення впливає не лише зазначена сфера, потрібно враховувати вплив й інших чинників.

Формуючи потреби населення в продуктах харчування потрібно спиратися на встановлені фізіологічні нормам споживання на одну особу, та враховувати наступну закономірність — при наближенні рівень споживання до обґрунтованих норм, зростають запити населення на якісну, екологічно чисту продукцію, що формує відповідний рівень попиту, і навпаки — при низькому рівні забезпечення продуктами харчування населення попит на якісну, екологічну чи органічну продукцію є досить низьким. Відповідно не слід допускати зниження рівня споживання продовольства нижче обґрунтованих норм, для уникнення дефіциту збалансованого харчування, адже така ситуація має безпосередній вплив на рівень здоров'я населення.

**Мета цієї статті** полягає в проведенні фінансового аналізу інноваційно орієнтованих підприємств агропродовольчих соціально-економічної систем в умовах ринкового ціноутворення.

**Основні результати дослідження.** Важливою характеристикою рівня якості життя населення виступає рівень платоспроможність, яка визначає здатність населення купувати товари першої необхідності та послуги на основі їх фінансових можливостей. Інформація про обсяги грошових доходів та розмір заробітної плати в межах різних регіонів України є базисом для дослідження платоспроможності населення.

Важливе значення для визначення тенденцій розвитку соціально-економічної системи має визначення її ефективності та результативності. Проаналізуємо рівень рентабельності підприємств та фермерських господарств при виробництві основних видів сільськогосподарської продукції (табл. 1).

Як бачимо з даних таблиці найвищий рівень рентабельності мають виробництво соняшнику (39,4 %), та зернових культур (20,0 %), серед продукції тваринництва прибутковим є лише виробництво молока (20,4 %).

Схожа ситуація спостерігається і у фермерських господарствах — продукція галузі рослинництва є прибутковою, на відміну від галузі тваринництва. При цьому підтверджується теза, що господарства населення і фермерські господарство мають змогу швидше реагувати на запити ринку, стосовно овочевої, плодово-ягідної продукції, також отримують перевагу при виробництві індивідуальної «крафтової» продукції. В той же час підприємства отримують перевагу по тих напрямках де є можливість застосувати індустріальні технології.

Проаналізуємо зміни в рослинництві та тваринництві які відбувалися в процесі розвитку агропродовольчої сфери України.

По всіх видах сільськогосподарських тварин за досліджуваний період відбулося значне падіння поголів'я (від 3 до 9-разове зменшення), лише по галузі птахівництва спостерігається стабілізація ситуації і певне відновлення чисельності поголів'я).

Ситуація із виробництвом продукції тваринництва (табл. 2) є наслідком різкого зниження поголів'я тварин, в той же час темпи падіння виробництва є нижчими ніж темпи зниження поголів'я, що свідчить про зростання ефективності виробництва в галузі тваринництва.

**Таблиця 1. Рівень рентабельності виробництва продукції в підприємствах та господарствах населення, 2012-2020 рр., %, за даними [7]**

| Види продукції                  | Роки  |       |       |       |       |       |       | 2020 р. до<br>2012 р. (+,-) |
|---------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-----------------------------|
|                                 | 2012  | 2013  | 2015  | 2017  | 2018  | 2019  | 2020  |                             |
| Підприємства                    |       |       |       |       |       |       |       |                             |
| Культури зернові та зернобобові | 15,8  | 2,4   | 42,6  | 25,0  | 24,7  | 11,8  | 20,0  | 4,2                         |
| Соняшник                        | 44,9  | 28,2  | 78,4  | 41,3  | 32,5  | 23,5  | 39,4  | -5,5                        |
| Буряк цукровий фабричний        | 15,9  | 3,1   | 27,7  | 12,4  | -11,4 | -15,4 | -13,5 | -29,4                       |
| Культури овочеві                | 1,1   | 7,5   | 32,0  | 9,9   | 13,3  | 2,8   | 8,0   | 6,9                         |
| Картопля                        | -17,4 | 22,4  | 24,6  | 10,0  | 6,8   | 15,4  | 11,0  | 28,4                        |
| Культури плодові та ягідні      | 9,6   | 127,5 | 58,3  | 35,4  | 6,4   | 6,2   | 19,0  | 9,4                         |
| Виноград                        | 71,5  | 99,0  | 92,9  | 51,6  | 22,6  | -7,2  | -16,2 | -87,7                       |
| Молоко                          | 1,8   | 13,1  | 12,7  | 26,9  | 16,1  | 20,6  | 20,4  | 18,6                        |
| Велика рогата худоба на м'ясо   | -28,3 | -41,3 | -16,9 | 3,4   | -17,7 | -27,1 | -24,2 | 4,1                         |
| Свині на м'ясо                  | 1,8   | 0,2   | 12,6  | 3,5   | 6,9   | 4,7   | 2,6   | 0,8                         |
| Вівці та кози на м'ясо          | -32,8 | -36,2 | -26,6 | -39,6 | -16,6 | -39,7 | -39,4 | -6,6                        |
| Птиця на м'ясо                  | -2,4  | -5,9  | -5,4  | 7,0   | 5,7   | -3,7  | -0,2  | 2,2                         |
| Яйця птиці свійської            | 52,6  | 47,6  | 60,9  | -9,0  | 5,4   | -23,5 | -19,2 | -71,8                       |
| Господарства населення          |       |       |       |       |       |       |       |                             |
| Культури зернові та зернобобові | 19,5  | 9,3   | 38,6  | 27,9  | 26,1  | 14,5  | 23,8  | 4,3                         |
| Соняшник                        | 45,4  | 35,7  | 71,5  | 41,2  | 30,3  | 24,7  | 37,3  | -8,1                        |
| Буряк цукровий фабричний        | 14,2  | 8,2   | 16,1  | 20,0  | -2,2  | -4,8  | -11,7 | -25,9                       |
| Культури овочеві                | 11,7  | 22,1  | 43,8  | 19,5  | 7,6   | 17,8  | 7,7   | -4,0                        |
| Картопля                        | -4,2  | 23,0  | 21,5  | 28,9  | 28,0  | 50,3  | 29,5  | 33,7                        |
| Культури плодові та ягідні      | 8,6   | 22,7  | 66,2  | 36,1  | 22,6  | 38,6  | 41,5  | 32,9                        |
| Виноград                        | 62,9  | 33,4  | 38,2  | 51,3  | 17,8  | 0,9   | -8,6  | -71,5                       |
| Молоко                          | 4,9   | 21,4  | 20,5  | 25,9  | 18,0  | 20,1  | 22,5  | 17,6                        |
| Велика рогата худоба на м'ясо   | -7,1  | -13,7 | 3,3   | -2,1  | -6,4  | -14,6 | -9,5  | -2,4                        |
| Свині на м'ясо                  | -2,5  | -5,0  | 2,4   | -6,7  | 1,1   | 1,4   | 1,8   | 4,3                         |
| Вівці та кози на м'ясо          | -13,7 | -2,6  | -2,9  | -15,1 | -3,7  | -32,5 | -21,2 | -7,5                        |
| Птиця на м'ясо                  | 13,4  | 3,4   | 10,2  | 3,5   | 6,8   | 13,2  | 10,7  | -2,7                        |
| Яйця птиці свійської            | ...   | ...   | ...   | 14,1  | 9,3   | -9,8  | -0,7  | -14,8                       |

**Таблиця 2. Виробництво основних видів продукції тваринництва в Україні, 1990-2021 рр., за даними [7]**

| Роки | Виробництво основних видів продукції тваринництва |               |              |          |
|------|---------------------------------------------------|---------------|--------------|----------|
|      | м'ясо (у забійній масі),<br>тис.т                 | молоко, тис.т | яйця, млн.шт | вовна, т |
| 1990 | 4357,8                                            | 24508,3       | 16286,7      | 29804    |
| 1996 | 2112,7                                            | 15821,2       | 8763,3       | 9318     |
| 2000 | 1662,8                                            | 12657,9       | 8808,6       | 3400     |
| 2005 | 1597,0                                            | 13714,4       | 13045,9      | 3195     |
| 2010 | 2059,0                                            | 11248,5       | 17052,3      | 4192     |
| 2014 | 2359,6                                            | 11132,8       | 19587,3      | 2602     |
| 2015 | 2322,6                                            | 10615,4       | 16782,9      | 2270     |
| 2016 | 2323,6                                            | 10381,5       | 15100,4      | 2072     |
| 2017 | 2318,2                                            | 10280,5       | 15505,8      | 1967     |
| 2018 | 2354,9                                            | 10064,0       | 16132,0      | 1908     |
| 2019 | 2492,4                                            | 9663,2        | 16677,5      | 1734     |
| 2020 | 2477,5                                            | 9263,6        | 16167,2      | 1573     |

В галузі рослинництва за досліджуваний період спостерігаємо збільшення загальної посівної площі, що відбувається ще й за рахунок перерозподілу угідь із категорії сінокосів та пасовищ (через зменшення поголів'я тварин) та переведення їх у категорію ріллі, що є негативною тенденцією, зважаючи на рівень розораності сільськогосподарських угідь в Україні. В рослинництві спостерігаємо ситуацію із збільшенням посівних площ під соняшник (часто з порушенням науково-обґрунтованих пропорцій) та зернові культури, в той же час значно скоротилися посівні площі під цукровий буряк насадження плодово-ягідних культур.

В галузі рослинництва спостерігаємо значне зростання обсягів виробництва практично по всіх групах сільськогосподарських культур. Так, валовий збір зернових та зернобобових зріс у 2020 році порівняно з 1991 роком на 68,9 %, в порівнянні з 2010 р. збільшення склало 65,3 %, з 2014 р. – 1,7 % (враховуючи окуповані території) – табл. 3.

**Таблиця 3. Обсяг виробництва (валовий збір) сільськогосподарських культур в Україні, 1990-2021 рр., за даними [7]**

| Роки | Обсяг виробництва (валовий збір) сільськогосподарських культур, тис.т / |                                |          |          |                     |                                  |
|------|-------------------------------------------------------------------------|--------------------------------|----------|----------|---------------------|----------------------------------|
|      | культури<br>зернові та<br>зернобобові                                   | буряк<br>цукровий<br>фабричний | соняшник | картопля | культури<br>овочеві | культури<br>плодові та<br>ягідні |
| 1991 | 38674                                                                   | 36168                          | 2311     | 14550    | 5932                | 1537                             |
| 1996 | 24571                                                                   | 23009                          | 2123     | 18410    | 5070                | 1924                             |
| 2000 | 24459                                                                   | 13199                          | 3457     | 19838    | 5821                | 1453                             |
| 2005 | 38016                                                                   | 15468                          | 4706     | 19462    | 7295                | 1690                             |
| 2010 | 39271                                                                   | 13749                          | 6772     | 18705    | 8122                | 1747                             |
| 2014 | 63859                                                                   | 15734                          | 10134    | 23693    | 9638                | 1999                             |
| 2015 | 60126                                                                   | 10331                          | 11181    | 20839    | 9214                | 2153                             |
| 2016 | 66088                                                                   | 14011                          | 13627    | 21750    | 9415                | 2007                             |
| 2017 | 61917                                                                   | 14882                          | 12236    | 22208    | 9286                | 2048                             |
| 2018 | 70057                                                                   | 13968                          | 14165    | 22504    | 9440                | 2571                             |
| 2019 | 75143                                                                   | 10205                          | 15254    | 20269    | 9688                | 2119                             |
| 2020 | 64933                                                                   | 9150                           | 13110    | 20838    | 9653                | 2024                             |

Аналогічні тенденції можна відмітити і в межах інших груп, урахуванням скорочення посівних площ по певних категоріях культур. За межами даної тенденції знаходиться виробництво цукрового буряку, промислові обсяги якого порівняно з 1991 роком скоротилися в 4 рази, та продовжують падати й надалі.

Дана ситуація зумовлюється в першу чергу більш широким використанням нових технологій та технічних засобів в галузі рослинництва, меншим часом окупності інвестицій ніж в тваринницькій галузі, та значним попитом на світових ринках саме на рослинницьку продукцію, обмеженнями які встановлюються іншими країнами стосовно захисту власних виробників тваринницької продукції.

При цьому слід зазначити, що продукція галузі рослинництва, що виробляється в Україні має низьку додану вартість, практично не здійснюється її переробка в межах нашої країни, також в галузі рослинництва рівень зайнятості є доволі низьким на відміну від тваринництва. Це має негативний вплив на рівень соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери.

Вплив чинників на обсяги виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами, визначено за допомогою залежності (1):

$$Y_x = A_0 + A_1X_1 + A_2X_2 + A_3X_3, \quad (1)$$

де  $Y_x$  – продукція сільського господарства, вироблена сільськогосподарськими підприємствами, млн. грн;

$X_1$  – питома вага продукції рослинництва у загальній структурі продукції, виробленої сільськогосподарськими підприємствами, %;

$X_2$  – середня потужність технічних засобів у сільськогосподарських підприємствах, кВт;

$X_3$  – внесення мінеральних добрив на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур у сільськогосподарських підприємствах, кг;

$A_0, A_1, A_2, A_3$  – параметри рівняння.

Вихідні дані для побудови багатофакторної кореляційно-регресійної моделі залежності обсягів продукції що вироблена в сільськогосподарських підприємствах за період 2014-2020 рр., наведені в табл. 4.

Кореляційно-регресійна модель, що характеризує залежність обсягів, виробленої сільськогосподарськими підприємствами, продукції, розрахована за допомогою ПК в програмному середовищі MS Excel, та має наступний вигляд (2):

$$Y_x = -195530 + 7419,679X_1 + 1439,9X_2 + 283,1635X_3. \quad (2)$$

Плюсові значення параметрів  $A_1, A_2, A_3$  вказують на позитивний вплив зазначених чинників. Аналіз статистичних характеристик F-критерію Фішера показує, що для даної багатофакторної лінійної регресії  $F_{\text{розрах}} = 9,3$  і  $F_{\text{табл}} = 26,3$ . Тобто модель є адекватною. Значення загального коефіцієнту кореляції  $r = 0,9633713$  свідчить про високу якість моделі.

**Таблиця 4. Вихідні дані для побудови багатофакторної кореляційно-регресійної моделі за 2014-2020 рр. (у постійних цінах 2016 р.), розраховано за даними [7]**

| Показники                                                                                 | Роки  |          |          |          |          |          |        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------|----------|----------|----------|----------|--------|
|                                                                                           | 2014  | 2015     | 2016     | 2017     | 2018     | 2019     | 2020   |
| Продукція сільського господарства, млн. грн (Ух)                                          | 94089 | 121053,7 | 113082,3 | 136590,9 | 139058,4 | 131918,6 | 145119 |
| Питома вага продукції рослинництва у загальній структурі продукції, % (X1)                | 53,6  | 56,7     | 55,0     | 58,6     | 59,4     | 59,1     | 61,3   |
| Середня потужність технічних засобів, кВт (X2)                                            | 83,0  | 86,0     | 85,9     | 88,4     | 90,4     | 94,1     | 95,1   |
| Внесення мінеральних добрив на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур, кг (X3) | 58    | 68       | 72       | 79       | 82       | 79       | 96     |

За результатами табл. 5 нами побудовано рівняння динаміки виробництва продукції в агропродовольчій сфері у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь за 2009-2020 рр. (3.3):

$$y_t = 421,97 + 25,06t. \quad (3)$$

де  $y_t$  – обсяги виробництва сільськогосподарської продукції у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь;  
 $t$  – період (рік).

**Таблиця 5. Динаміка виробництва продукції сільського господарства в Україні за 2009-2020 рр. у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь (у постійних цінах 2016 р.), розраховано за даними [7]**

| Рік  | Період (t) | Вироблено продукції сільського господарства у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн (y) | Розрахунки |       |           |
|------|------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|-------|-----------|
|      |            |                                                                                                              | $yt$       | $t^2$ | $y^2$     |
| 2009 | 1          | 471,0                                                                                                        | 471        | 1     | 221841,00 |
| 2010 | 2          | 486,4                                                                                                        | 972,8      | 4     | 236584,96 |
| 2011 | 3          | 458,0                                                                                                        | 1374       | 9     | 209764,00 |
| 2012 | 4          | 538,1                                                                                                        | 2152,4     | 16    | 289551,61 |
| 2013 | 5          | 530,9                                                                                                        | 2654,5     | 25    | 281854,81 |
| 2014 | 6          | 523,7                                                                                                        | 3142,2     | 36    | 274261,69 |
| 2015 | 7          | 629,4                                                                                                        | 4405,8     | 49    | 396144,36 |
| 2016 | 8          | 601,5                                                                                                        | 4812       | 64    | 361802,25 |
| 2017 | 9          | 681,3                                                                                                        | 6131,7     | 81    | 464169,69 |
| 2018 | 10         | 708,3                                                                                                        | 7083       | 100   | 501688,89 |
| 2019 | 11         | 674,2                                                                                                        | 7416,2     | 121   | 454545,64 |
| 2020 | 12         | 715,7                                                                                                        | 8588,4     | 144   | 512226,49 |



Згідно формули (3) знайдено прогноз зазначеного показника на 2022-2025 рр.: 2022 р. – 747,7 тис. грн; 2023 р. – 775,7 тис. грн; 2024 р. – 797,8 тис. грн, 2025 р. – 822,9 тис. грн. Зокрема, цей прогноз на 2025 р. в цілому знаходиться за двома варіантами: песимістичним (772,2 тис. грн) і оптимістичним (971,0 тис. грн) – рис. 1.

| Група показників розвитку регіонів | Ресурсне забезпечення | Виробничий розвиток | Соціальний розвиток | Екологічний розвиток |
|------------------------------------|-----------------------|---------------------|---------------------|----------------------|
| Ресурсний розвиток                 | 1                     | 0,59                | -0,03               | 0,71                 |
| Виробничий розвиток                | 0,59                  | 1                   | 0,34                | 0,31                 |
| Соціальний розвиток                | -0,03                 | 0,34                | 1                   | 0,14                 |
| Екологічний розвиток               | 0,71                  | 0,31                | 0,14                | 1                    |

**Рис. 1. Матриця розподілу регіонів України за інтегральними показниками розвитку регіонів, розробка авторів**

Зв'язок між виробничою діяльністю та соціальним розвитком є досить помірним (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,33). Аналогічна ситуація щодо зв'язку виробничої діяльності та екологічного стану (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,3). Соціальний розвиток та екологічний стан мають досить слабкий зв'язок (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,3) – табл. 6.

**Таблиця 6. Основні результативні показники діяльності суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери України, за даними [7]**

| Показники                                                                  | Роки    |         |         |          |          | 2020 р. у % до 2016 р. |
|----------------------------------------------------------------------------|---------|---------|---------|----------|----------|------------------------|
|                                                                            | 2016    | 2017    | 2018    | 2019     | 2020     |                        |
| Рівень рентабельності операційної діяльності, %                            | 22,8    | 11,7    | 21,4    | 43,0     | 32,7     | 9,9 п.п.               |
| Чистий прибуток, млн. грн                                                  | 26728,4 | 14925,7 | 21413,4 | 101912,2 | 89330,8  | 334,2                  |
| Фінансовий результат підприємств, які одержали чистий прибуток, млн. грн.  | 33570,1 | 26186,6 | 51668,0 | 127525,5 | 102230,4 | 304,5                  |
| Частка підприємств, які одержали чистий прибуток до загальної кількості, % | 78,6    | 80,3    | 84,7    | 88,9     | 88,3     | 9,7 п.п.               |
| Фінансовий результат підприємств, які одержали чистий збиток, млн. грн     | 6841,7  | 11260,9 | 30254,6 | 25613,3  | 12899,6  | 188,5                  |
| Частка підприємств, які одержали чистий збиток до загальної кількості, %   | 21,4    | 19,7    | 15,3    | 11,1     | 11,7     | -9,7 п.п.              |
| Кількість найманих працівників, тис.                                       | 621,8   | 579,8   | 528,9   | 500,9    | 507,7    | 81,7                   |



Основні результативні показники діяльності суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери Україні свідчить про те, що у 2020 р. порівняно з 2016 р. рівень рентабельності операційної діяльності сільськогосподарських підприємств зріс на 9,9 п.п. відповідно збільшився і рівень чистого прибутку в 3,3 рази

Проте, як варто відмітити, що в 2020 р. порівняно з 2016 р. збільшилась кількість сільськогосподарських підприємств, які одержали чистий збиток (у 1,9 рази).

**Висновки.** Економічний розвиток галузей агропродовольчої сфери з виробництва продовольства та його реалізації у 2016-2020 рр. характеризують такі тенденції: відбувається зростання в цілому обсягів виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, зокрема м'яса свиней, свійської птиці та консервів з них, овочів, олії соняшникової, молока рідкого, круп, мінеральної води негазованої, сигарет; зростання з розрахунку на одну особу. В Україні зросло виробництва таких харчових продуктів і напоїв: м'яса свиней та свійської птиці, овочів консервованих, олії соняшникової, молока рідкого, масла вершкового, води мінеральної негазованої. В той же час відбулося скорочення обсягів виробництва ковбасних виробів, окремих продуктів з фруктів, маргарину, сиру, окремих молокопродуктів, борошна, хліба, борошняних виробів, шоколаду, кондитерських виробів, а також напоїв (коньяк, бренді, горілка, лікери, вино, пиво, вода мінеральна газувана, напої безалкогольні). Спостерігається скорочення з розрахунку на одну особу в Україні виробництва таких харчових продуктів і напоїв, як вироби ковбасні, соки, деякі інші вироби з фруктів, маргарин, сир, окремі молокопродукти, хліб та хлібопродукти, шоколад, вироби кондитерські цукрові, вода мінеральна газувана, напої безалкогольні; зростання оптового товарообороту продовольчих товарів та частки продажу вітчизняних продовольчих товарів при одночасному скороченні питомої ваги продовольства у структурі оптового товарообороту. Відбулося зменшення обсягів роздрібного продажу окремих продовольчих товарних груп, зокрема, таких як: м'ясо та м'ясопродукти, масло вершкове, олії рослинні, сир, яйця, вироби кондитерські, чай, борошно, вироби хлібобулочні та макаронні, картопля, овочі, плоди, ягоди, виноград; позитивна динаміка роздрібного товарообороту продовольчих товарів (до попереднього року у порівняльних цінах) у 2016-2017 рр., а також окремих товарів (молоко та молокопродукти, сир, яйця, вироби кондитерські, борошно та вироби хлібобулочні, картопля, овочі, плоди, ягоди, виноград) – у 2020 р., що очевидно пов'язано з динамікою платоспроможного попиту населення. Також ми спостерігаємо зростання питомої частки продуктів рослинного та тваринного походження, живих тварин, жирів та олії у структурі експорту держави при одночасному зниженні частки готових харчових продуктів. В цілому обсяги експорту продовольства за 2016-2020 рр. зросли; зросла питома вага готових харчових продуктів, продуктів рослинного походження, жирів та олії у структурі загальнодержавного імпорту при одночасному зменшенні частки живих тварин та продуктів тваринного походження. Отже спостерігається тенденція скорочення імпорту продовольства в досліджуваному періоді.

1. Кальченко С.В., Попова Т.В., Свиноус Н.І. Організаційно-економічні засади гармонізації економічних інтересів держави та фермерських господарств в інвестиційній сфері. *Агросвіт*. 2020. № 3. С. 9-15.
2. Кошкалда І.В., Трегуб О.М. Концептуальні засади гармонізації галузевої структури сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2017. №3. С. 37-44.
3. Красноруцький О.О., Руденко С.В. Концептуальні підходи до управління економічним потенціалом аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. №3. С. 77-84.
4. Крисак А.І., Голян В.А., Демидюк М.А. Реформування відносин власності у землекористуванні: суперечності та перспективи. *Зб. наук. праць Луцького національного технічного університету. (Серія: Економічна теорія та економічна історія)*. 2007. Вип. 4 (19). С. 4-12.
5. Кушнірук В.С. Економіко-математичне моделювання як важливий чинник розвитку агропромислового комбінування у садівництві. *Інноваційна економіка*. 2009. № 4 (14). С. 103-108.
6. Лозинська Т.М., Сердюк О.І., Федірець О.В., Лещина О.Г. Забезпечення сільськогосподарських підприємств Полтавської області керівниками, професіоналами, фахівцями. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2013. № 1 (70). С. 134-138.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: [http:// ukrstat.gov.ua](http://ukrstat.gov.ua)
8. Пасхавер Б.Й., Молдаван Л.В., Шубравська О.В. Основні проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*. 2012. №9. С. 3-9.
9. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання. *Економіка АПК*. 2007. №2. С. 3-7.
10. Федірець О.В., Зось-Кіор М.В., Рібейро Рамос О.О., Ястреба М.М. Менеджмент енергетичної ефективності виробництва: екологічний імператив, імператив людського чинника, пріоритет економічної оцінки Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. *Серія «Економічні науки»*. 2020. Випуск 4. С. 86-95.
11. Федірець О.В. Розвиток агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи: теорія, методологія, практика. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 — економіка та управління національним господарством. Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, 2021. 448 с.

- 
1. Kalchenko S. V., Popova T. V., Svinous N. I. (2020), Orhanizatsiyno-ekonomichni zasady harmonizatsiyi ekonomichnykh interesiv derzhavy ta fermers kykh gospodarstv v investytsiyniy sferi. *Ahrosvit [Agroworld]*. vol. 3, pp. 9-15 [Ukraine]
  2. Koshkalda I. V., Tregub O. M. (2017), Kontseptual ni zasady harmonizatsiyi haluzevoyi struktury sil s kohospodars kykh pidpryyemstv. *Ekonomika APK [Economics of agro-industrial complex]*. vol. 3, pp. 37-44 [Ukraine]
  3. Krasnorutsky O. O., Rudenko S. V. (2016), Kontseptual ni pidkhody do upravlinnya ekonomichnym potentsialom ahrarynykh pidpryyemstv. *Ukrayins kyy zhurnal prykladnoyi ekonomiky. [Ukrainian Journal of Applied Economics]*. vol. 3, pp. 77-84 [Ukraine]
  4. Krysak A. I., Golyan V. A., Demidyuk M. A. (2007), Reformuvannya vidnosyn vlasnosti u zemlekorystuvanni: superechnosti ta perspektyvy. [Coll. of science works of the Lutsk National Technical University. (Series: Economic theory and economic history).]. vol. 4 (19), pp. 4-12 [Ukraine]
  5. Kushniruk V. S. (2009), Ekonomiko-matematychne modelyuvannya yak vazhlyvyi chynnyk rozvytku ahropromyslovoho kombinuvannya u sadivnytstvi. [Innovative economy]. vol. 4 (14), pp. 103-108 [Ukraine]
  6. Lozinska T. M., Serdyuk O. I., Fedirets O. V., Leshchyna O. G. (2013), Zabezpechennya sil s kohospodars kykh pidpryyemstv Poltavs koyi oblasti kerivnykamy, profesionalamy, fakhivtsyamy. [State and regions. Series: Economy and entrepreneurship]. vol. 1 (70), pp. 134-138 [Ukraine]
  7. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
  8. Pashkaver B. Y., Moldavan L. V., Shubravskaya O. V. (2012), Osnovni problemy rozvytku sil s kohospodars koho vyrobnytstva. *Ekonomika APK [Economics of agro-industrial complex]*. vol. 9, pp. 3-9 [Ukraine]
  9. Sabluk P. T. (2007), Ekonomichnyy mekhanizm APK u rynkoviy systemi hospodaryuvannya. *Ekonomika APK [Economics of agro-industrial complex]*. vol. 2, pp. 3-7 [Ukraine]
  10. Fedirets O. V., Zos-Kior M. V., Ribeiro Ramos O. O., Yastreba M. M. (2020), Menedzhment enerhetychnoyi efektyvnosti vyrobnytstva: ekolohichnyy imperatyv, imperatyv lyuds koho chynnyka, pri-

---

orytet ekonomichnoyi otsinky Visnyk Cherkas koho natsional noho universytetu imeni Bohdana Khmel nyts koho. Seriya «Ekonomichni nauky». [Bulletin of Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University. Series "Economic Sciences"]. vol. 4, pp. 86–95 [Ukraine]

11. Fedirets, O. V. (2021), Development of the agro-food sector as a socio-economic system: theory, methodology, practice, Abstract of Doctor dissertation, Economy, Poltava, Ukraine.